

Тренінг для суддів-викладачів Академії суддів України «Написання судових рішень»

Ф. М. Марчук,
начальник науково-дослідної частини
Академії суддів України

Академією суддів України (далі – Академія) за підтримки USAID (проект «Україна: верховенство права») проведено 18–20 травня 2009 року семінар-тренінг для суддів-викладачів Академії «Написання судових рішень».

У навчанні взяли участь 16 суддів апеляційних судів, які є викладачами Академії.

Семінар проводився за участю тренерів із США: ад'юнкт-професора Школи права Університету Маркетт Рональда Хофера та судді у відставці Ніла Неттесайма. Тренери провели з учасниками семінару структурований аналіз написання кожної з частин судового рішення, дали рекомендації щодо використання у навчанні суддів наочних і технічних засобів.

Вступним словом відкрили семінар ректор Академії Ірина Войтюк та заступник керівника проекту Наталія Петрова, які наголосили на важливості питання оволодіння судьями методикою написання судових рішень. З огляду на те, що судові рішення мають публікуватися в єдиному електронному реєстрі та стану доступними для всіх зацікавлених осіб, якість написання їх текстів набуває особливої ваги.

На семінарі підкреслювалося, що вибір теми: «Написання судових рішень» є не випадковим, оскільки судові рішення є найважливішим актом правосуддя, яке ухвалюється і проголошується іменем України.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про судоустрій України» судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадянами та юридичними особами тому, що вони покликані забезпечити захист гарантованих Кон-

ституцією України прав і свобод людини, правопорядку та здійснення принципу верховенства права. Невиконання судових рішень тягне передбачену законом відповідальність. Судове рішення повинно бути викладено офіційно-діловою мовою, юридично грамотно, з коротким, точним і зрозумілим описом обставин справи, результатів дослідження доказів і висновків суду¹. Але, як показують проведені дослідження, у суддів, особливо на перших порах їхньої роботи, виникають труднощі в написанні судових рішень. Проблеми у складанні й оформленні судових рішень є також у суддів, які вже працюють не один рік.

Виступаючи перед делегатами ІХ з'їзду суддів України (13 листопада 2009 року), Голова Верховного Суду України В. Онопенко зазначив: «Ще одна ключова проблема, на якій я хочу акцентувати вашу увагу, – низька якість складання та оформлення судових рішень, що не лише зумовлює негативне ставлення до суду, а й відкриває двері для судового суб'єктивізму та свавілля. Я вже не кажу про загальний рівень ділової мови написання судових рішень»². Тому потрібно навчати суддів складати процедурні документи, застосовувати зрозумілі поняття, терміни та слова офіційної мови.

Академією спільно з проектом «Україна: верховенство права», що реалізується за підтримки Агенції США з міжнародного розвитку, підготовлено методичні матеріали спеціального курсу «**Написання судових рішень**», за якими з судьями проводяться навчальні заходи.

Вивчення цієї тематики покликано сприяти покращенню якості судових рішень шляхом їх більш чіткого формулювання, логічного та обґрунтованого викладення. Належне обґрунтування судових рішень є однією з передумов зростання довіри громадськості до судової системи України та кращого розуміння сторонами справи позиції суду щодо їхніх вимог.

Ефективність навчання суддів написанню судових рішень залежить переважно від викладацького складу. Викладачі повинні знати не лише тему, що висвітлюють, а й мати викладацькі навички. Тому на початку семінару-тренінгу тренери вивчали з судьями-викладачами різні форми та методику проведення занять. Поряд із традиційними формами навчання – лекції та семінари, були розглянуті й інтерактивні, до яких належать тренінги, семінари-практикуми, моделюючі, імітаційні та рольові ігри. Тренерами було рекомендовано використовувати традиційні форми навчання в основному, коли потрібно в обмежений проміжок часу передати великий обсяг інформації, і коли перед викладачами поставлене лише інформаційне завдання. Рекомендувалося супроводжувати лекції використанням різних технічних засобів – мультимедійних презентацій, відеотекстів, тематичних онлайн-ресурсів тощо.

Набір різних навчальних методів і форм, які мають використовувати викладачі, без сумнівів викликатиме зацікавленість суддів у навчанні та дасть їм змогу успішно опанувати програму «Написання судових рішень».

Відповідно до вимог процесуального законодавства рішення суду мають бути

¹ Пункт 13 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку» від 29 червня 1990 р. із наступними змінами

² Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 12. – С. 6.

Судова практика

законними і обґрунтованими. Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги судочинства, вирішив справу згідно із законом. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні. Зміст судового рішення регламентований процесуальними кодексами і має складатися з таких частин: вступної, описової, мотивувальної та резолютивної. На семінарі детально розглядалася правильність написання кожної із зазначених частин судового рішення.

При обговоренні **вступної частини** судового рішення зверталася увага на те, що судді інколи допускають помилки при написанні імен (найменувань) сторін та інших осіб, які брали участь у справі, їхнього процесуального статусу у справі та викладенні предмета позовних вимог.

При написанні **описової частини** судового рішення вказувалося на те, щоб обставини справи були викладені в логічній послідовності і щоб вони відображали юридичні питання, які має вирішити суд.

При підготовці **мотивувальної частини** судового рішення увага викладачів зосереджувалась на необхідності навчити суддів наводити мотиви, з яких суд вважає встановленою наявність або відсутність фактів, якими обґрунтовувалися вимоги чи заперечення, чому суд бере до уваги або відхиляє докази, застосовує зазначені в рішенні нормативно-правові акти. При цьому тренери звертали увагу на те, що лише посилання в судовому рішенні на джерело закону не має сенсу для читача за відсутності подальшого пояснення його змісту.

Особливо чітко і зрозуміло має бути викладена **резолютивна частина** судового рішення, де повинно бути обов'язково зазначені: висновок суду про задоволення позову або відмову в позові повністю чи частково; висновок суду по суті позовних вимог; розподіл судових витрат; строк і порядок набрання рішенням суду законної сили та його оскарження.

Детально розглядалися також помилки, які ще допускаються суддями при написанні судових рішень. При цьому обговорювалися підстави для скасування судового рішення, зокрема: неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи; недоведеність обставин, що мають значення для справи; невідповідність висновків суду обставинам справи; порушення або неправильне застосування норм матеріального або процесуального права.

Семінар супроводжувався практичними навчаннями: кожний учасник тренінгу проводив міні-урок з написання судового рішення, після чого тренери висловили свої рекомендації щодо методики його проведення.

Учасники тренінгу висловили свою подяку тренерам за рекомендації та набуті знання і навички, які в подальшому вони зможуть використати під час навчання молодих суддів.

Після закінчення семінару, як завжди, було проведене анкетування, в якому судді дали оцінку семінару та висловили власні побажання щодо проведення таких занять.

Тренінг із акцентом на сучасних методиках навчання викладачів допоміг їм зробити свою програму викладання більш ефективною і дати змогу успішно навчати суддів у написанні судових рішень.

Отже, викладацький склад Академії поповнився групою висококваліфікованих викладачів із курсу «Написання судових рішень», що має особливе значення при навчанні вперше призначених на посади суддів та підготовці кандидатів на посаду судді.

Довіра громадян до судів і суддів

Джеральд Т. Дж. Сенюк,
голова суду у відставці,
Суд провінції Саскачеван (Канада)

Для будь-якої судової системи, що діє відповідно до принципів верховенства права, довіра громадськості є тим джерелом, яке наповнює її життям, і судді розуміють, що ця довіра є необхідним підґрунтям, яке надає суддівському корпусу моральне право і повноваження застосовувати чинні норми закону для забезпечення верховенства права. Саме тому судді України та Канади, так само, як і судді всіх країн світу, беруть на себе зобов'язання робити все можливе для того, щоб підтримувати у суспільстві почуття довіри до судів. Ця стаття присвячена розгляду деяких відповідних ініціатив, які здійснюються з цією метою в обох країнах, включаючи ряд спільних заходів, реалізованих у рамках співпраці між Україною та Канадою¹, а також визначенню можливих напрямів і варіантів майбутніх ініціатив.

ТРАДИЦІЙНІ ЗАСАДИ ГРОМАДСЬКОЇ ДОВІРИ

Так само, як і будь-яка інша складна конструкція, судова система складається з багатьох частин, кожна з яких є необхідною для забезпечення оптимального стану цієї конструкції. У той же час певні її елементи мають більш важливе засадниче значення порівняно з іншими. Найважливішими засадами кожної судової системи, яка розраховує хоча б на будь-який рівень громадської довіри, є незалежність та об'єктивність суддівства; причому саме об'єктивність має першорядне значення. Власне, незалежність є засобом для досягнення та забезпечення об'єктивності як найголовнішої суддівської чесноти. Більше того,

¹ Офіс Уповноваженого з федеральних судових справ (ФСС) здійснює управління реалізацією Українсько-канадського проекту судової співпраці, який фінансується Агентством міжнародного розвитку Канади (CIDA). Дивіться далі виноску 6. Партнерами проекту з українського боку є Верховний Суд України, Рада суддів, Державна судова адміністрація і Академія суддів. Партнерами проекту з канадського боку є Судово-адміністративна служба, Національний судовий інститут, судді та судові адміністратори федеральних та провінційних судів Канади. Проект включав два 4-річні етапи, перший було розпочато у 1996 році і продовжувався в 2000–2002 роках (дивіться далі виноску 5 та 7), а другий етап розпочався в 2006 році. Головна мета цього проекту полягає в забезпеченні та посиленні верховенства права в Україні шляхом підтримання зусиль Уряду України з реформування судової системи. Досягнення цієї мети буде забезпечене шляхом посилення та підвищення рівня незалежності, ефективності, прозорості, доступності та гендерної свідомості суддів та судів.